

Motion till riksdagen

1988/89: So307

av Göran Magnusson m. fl. (s)

Hälsa för alla år 2000

WHO:s Europaregion presenterade 1984 sin plan för förbättrad folkhälsa, Hälsa för alla år 2000. Den ingår i ett långsiktigt arbete för att så långt möjligt begränsa utbredning av sjukdomar och förhindra olyckor. I Europas länder finns både kunskap och resurser för att ge invånarna möjlighet till ett sunt levnadssätt.

Minskning av totalkonsumtionen vad gäller alkohol med 25% till år 2000 är ett väsentligt inslag i WHO:s plan. Sverige har anslutit sig till detta mål. Därför måste politiken inriktas på att detta folkhälsomål kan nås. WHO har markerat vikten av åtgärder mot alkoholbruket, liksom mot narkotika och läkemedel, genom att rekommendera en kraftig nedskärning redan till år 1995.

Till samma år bör medlemsländerna också enligt WHO ha påverkat sina befolkningar till en livsstil fri från rökning, inspirerat till ökad motion och en tillfredsställande kontroll av stress. Allt för att främja folkhälsan.

Det här ger belägg för att hälsofrågorna har en bred internationell förankring och man kan förvänta sig en ökad internationell debatt även kring åtgärder som begränsar alkoholkonsumtionen.

Socialstyrelsen har nyligen presenterat ett föredömligt idémateriäl med en rad konstruktiva åtgärder för att uppnå riksdagens och WHO:s mål om minskning av alkoholkonsumtionen. Rapporten har redan medfört berättigad internationell uppmärksamhet.

Tjugofemprocentmålet har stöd i forskningen, som visar att det finns ett klart samband mellan totalkonsumtionen och utbredningen av alkoholskadorna.

Oroande ökning

Sedan riksdagen fattade sitt beslut om anslutning till 25-procentmålet har konsumtionen av alkohol ökat, efter en närmare tioårig period av minskning. För att klara en minskning av konsumtionen i enlighet med målsättningen krävs åtgärder inom hela det förebyggande fältet: tillämpning av gällande lagstiftning, ökad och förbättrad information om alkoholfrågan till olika grupper i samhället, lagstiftning mot den oregistrerade alkoholförsäljningen, gynnande av alkoholfria miljöer inte minst för ungdom och alkoholproblematiker, effektivt utnyttjande av prisinstrumentet och stark begränsning av det privata vinstintresset av alkoholhantering.

Ett av de effektivaste instrumenten för att begränsa konsumtionen av alkohol är priset. All erfarenhet visar att prispolitiken har effekt såväl på den totala konsumtionen som på storkonsumenter liksom vissa utpräglade riskgrupper.

För att främja riksdagens mål om konsumtionsminskning måste priset kontinuerligt höjas med 3 till 4 procent mer än den allmänna prisutvecklingen.

Det är angeläget understryka att alkoholskattens främsta uppgift är att dämpa konsumtionen. Därför är det inte riktigt att låta skattehöjningar påverka konsumentprisindex eftersom de förmåner som är knutna till detta index ger kompensation för prisstegringen som är avsedd att minska konsumtionen.

Det vore därför angeläget att exempelvis arbetsmarknadens parter och andra intresseorganisationer tillämpade levnadskostnadsindex utan beaktande av priset på alkoholdrycker.

Ändring av skatter

Det nu rådande systemet vid fastställande av alkoholskatterna är att riksdagen tar ställning till dessa efter förslag från regeringen.

Genom tidsåtgången från förslag till genomförande ges ett omfattande utrymme för hamstring. För att komma till rätta med problemet bör principen för alkoholbeskattningen fastställas årligen av riksdagen i anslutning till budgetpropositionen. Därefter fastställer regeringen tidpunkt för och närmare utformning av skattehöjningen.

Under senare år har en allt större del av alkoholförsäljningen kommit att ske via restauranger. En mer liberal inställning till serveringstillstånd har visats de senare åren, dock sannolikt utan att alkoholpolitiska överväganden skett.

Tillsynsresurser

Kontrollen av och rådgivning till restauratörer kan inte tillgodoses på ett tillfredsställande sätt. De intentioner som riksdagen står bakom genom 1977 års beslut om att länsstyrelserna skall ha 45 handläggartjänster har inte tillgodosetts. Till detta skall läggas det mer än fördubblade antalet serveringstillstånd som kräver ökade resurser.

Serveringstillstånd är ett av de få tillstånd som beviljas kostnadsfritt. Det är önskvärt att restaurangnäringen framdeles kan vara med och bära en del av kostnaden för denna samhällsservice. En årlig tillståndavgift bör tas ut för att täcka främst kommunernas tillsynskostnader. Vi förespråkar dessutom att en utredning genomförs i syfte att reducera alkoholservingens ekonomiska betydelse för restaurangnäringen.

Alkoholfri trafik

Ur säkerhetssynpunkt är det synnerligen angeläget att *all trafik hålls fri från alkohol*. Sedan länge finns det en omfattande kunskap om alkoholens reaktionshämmande effekt. Det gör definitivt alkoholförbrukning i kombinationen med bilkörning eller annat trafikansvar omöjlig. Nya forskarrön och mätmetoder har visat att den under mellankrigsåren fastställda promillegränsen knappast är anpassad till de krav som 90-talets trafikrytm och intensitet ställer på trafikanterna. Redan nu beräknas en tredjedel av de i trafiken omkomna vara inblandade i alkoholrelaterade olyckor. En trafik helt fri från alkohol är hos en bred allmänhet en väl grundad uppfattning. Denna uppfattning bör ges stöd i lagstiftningen.

Av de drunkningsolyckor som sker i landet beräknas mellan 60–70 % vara alkoholbetingade. Alkoholkonsumtionen till sjöss är delvis en spegelbild av det konsumtionsmönster som förekommer i andra samhällssituationer och som man för med sig ut i båtlivet.

De allt snabbare motorbåtarna som ibland framförs i synnerligen tät trafikerade farleder, ibland med orutinerade förare vid roder och ratt, skapar i kombination med alkoholförtäring olycksituationer där människors liv och hälsa står på spel.

För att skapa respekt för de konsekvenser som kan uppstå bör en *lagstiftning*, lika med den som gäller för trafik på land, inrättas *till sjöss*.

Alkoholfri ungdomstid

Det finns stor förståelse för betydelsen av att *unga människor* avstår från alkohol under uppväxtåren. Denna uppfattning har också vunnit stöd i den svenska lagstiftningen genom 20-årsgränsen för att köpa alkoholdrycker och genom 18-årsgränsen för servering på restaurang. Den ökade konsumtionen av alkohol på restaurang, inte minst genom kombination med dans, underhållning etc, har kommit att medverka till att alkoholvågor grundläggs allt tidigare.

I det här fallet borde det dock vara självklart att medicinska och hälso-mässiga skäl går före andra bedömningar, varför en höjning av åldersgränsen för servering av alkohol på restaurang bör ske. Åldern bör samordnas med den nu gällande för inköp av alkoholdrycker på systembolaget.

Graviditet

Betydelsen av en alkoholfri livsstil under *graviditeten* är mycket stor. För ett tiotal år sedan intensifierades forskningen kring sambandet mellan moderns alkoholkonsumtion under graviditeten och fosterskador. Rapporter talade då om att ca 400 barn årligen föddes med missbildningar. Genom intensiva informationsinsatser och stöd till gravida har dessa siffror otvivelaktigt förbättrats. De positiva resultaten härrör framför allt från vissa landsting och kommuner där barnavårdscentraler, distriktsköterskor m. fl. aktivt gått in i informationsarbetet.

Det är därför nödvändigt att detta arbete förstärks. Förutom att barnen får en bättre start i livet har det visat sig att mödrarnas omsorg om det blivande barnets hälsa kan ge stark motivation att ta sig ur ett drogberoende.

Mot. 1988/89
So307

Alkohol och våld

Sambandet mellan alkohol och våld har omvittnats i olika sammanhang. Kriminologen Leif G.W. Persson har i samband med utredning om knivförbud och våld uttalat att: "Med hänsyn till den stora roll som alkoholen spelar som en utlösande faktor vid de flesta våldsbrott finns det skäl att betona vikten av åtgärder för att förbättra folknykterheten".

I regeringens skrivelse 1988/89:70 till riksdagen om Ungdomsfrågor, där bl. a. det oroande våldet berörs, konstateras att "en av de viktigaste uppgifterna de närmaste åren är att pressa tillbaka ungdomars missbruk av droger. Särskilt viktigt är det att pressa tillbaka alkoholkonsumtionen, senarelägga alkoholdebuten samt kraftigt stärka ungdomars avståndstagande vad gäller narkotika." Regeringen slår också fast att de främsta insatserna mot olika former av drogmissbruk sker i det dagliga livet människor emellan, i föreningar och övriga sociala kontakter.

Snabbvin

För att dämpa totalkonsumtionen av alkohol krävs också åtgärder mot den icke registrerade konsumtionen. Vi avser här i första hand den i och för sig legala tillverkningen av snabbvin och vin samt den skattefria turistalkoholen. Bekämpning av illegal tillverkning av alkohol måste ges hög prioritet i polisens arbete.

Hemproduktion av snabbvin bryter mot några väl accepterade principer i alkohollagstiftningen, nämligen åldersgränser och eliminering av det privata vinstintresset. Att unga människor tillåts inhandla dessa produkter och tillverka egen alkohol kan leda till att man grundlägger alkoholvanor som får allvarliga konsekvenser senare i livet. Den lösning som ligger närmast till hands är, att i den mån snabbvinsatser över huvud taget skall saluföras, bör detta ske genom systembolagets försorg. Det innebär att åldersgränsen kan upprätthållas genom legitimationskrav. Dessutom bör en beskattning införas motsvarande systembolagets liknande produkter.

Turistspriten

Beträffande den skattefria alkoholen – touristspriten – har den varit föremål för åtskilliga debatter och utredningar. Man har hänvisat till gällande internationella överenskommelser men några konkreta insatser för att begränsa denna omfattande handel har inte skett. Beräkningar tyder på att staten varje år förlorar över 1 miljard i skatteintäkter.

I detta sammanhang vill vi erinra om de resonemang som förts inom EG där den skattefria försäljningen länderna emellan avses att avvecklas. Här borde, oavsett vilka relationer Sverige och övriga nordiska länder i framtiden

den kommer att ha till EG, en motsvarande avveckling kunna ske mellan de nordiska länderna.

Mot. 1988/89
So307

Reklam

Förbud mot reklam för alkoholdrycker, undantag för öl, klass II, finns lagstiftning om. Genom att såväl starköl, öl som lättöl ges samma namn, kan bryggerier göra reklam för starköl. Detta torde inte vara lagstiftarens intentioner. Det råder heller inte några tvivel om bryggeriernas framgångar, eftersom starkölskonsumtionen stiger mycket kraftigt, medan lättölskonsumtionen i princip ligger stilla.

Det är också tillåtet att göra reklam för alkoholdrycker som serveras på restaurang, och i tidskrifter som vänder sig till restaurangpersonal och annat fackfolk, göra reklam för alkoholdrycker. Alkoholbranschen utnyttjar svagheterna i lagstiftningen och branschtidningarna får allt vidare spridning liksom reklamen i anslutning till restaurangerna.

En översyn bör göras av gällande lagstiftning för att motverka glorifierande inslag i marknadsföringen. Likaledes bör lagstiftningen förändras så till vida att den överförs från marknadsdomstolen till allmän domstol.

EG och folkhälsan

Vid behandlingen av propositionen om Sverige och den Västeuropeiska integrationen uttalade riksdagen på förslag av utrikesutskottet "att de sociala och hälsomässiga strävanden som vägleder den svenska skattepolitiken på alkoholens och tobakens område inte bör försvagas genom ett samarbete med EG, där det också finns en opinion som alltmer uppmärksammar tobaksrökningens och alkoholbrukets skadliga verkningar".

I anslutning till det pågående harmoniseringsarbetet är det nu nödvändigt att Sverige mycket starkt betonar social- och hälsofrågor i vid mening; exempelvis rätten till arbete, social trygghet, att förhindra utslagning etc. Betydelsefullt är också att folkhälsofrågorna som alkoholbruk, kost, motion och tobaksrökning ges den plats som dess stora betydelse motiverar. I den organisation som regeringen har för att arbeta med integrationen är det självfallet viktigt att ovannämnda social- och hälsofrågor beaktas i alla sammanhang. Vi anser att frågorna har så stor betydelse att det är motiverat med ett särskilt råd eller liknande med en bred representation för olika intressen.

Hemställan

Under hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

I. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vikten av att åtgärder vidtas så att 25 procents minskning av alkoholkonsumtionen klaras till år 2000,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av att i beredningsorganisationen för Sveriges integration med EG inrättas ett särskilt råd för social- och hälsofrågor,¹]

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att åldersgränsen för att bli serverad alkohol på restaurang sätts till 20 år, alltså densamma som inköpsåldern, Mot. 1988/89 So307

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av nya principer för ändring av alkoholbeskattningen,²]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av mer personal på länsstyrelserna för tillsyn och rådgivning i anslutning till serveringstillstånden,³]

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att all försäljning av snabbvinsatser skall ske genom systembolaget.

Stockholm den 25 januari 1989

Göran Magnusson (s)

Maj-Lis Lööv (s)

Gunnar Thollander (s)

¹ 1988/89: U536.

² 1988/89: Sk680.

³ 1988/89: Bo313.

